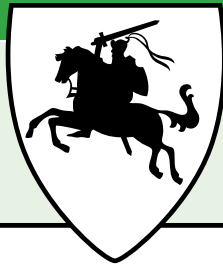

SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Šviesios ateities vizijos netapo dabartimi

Pirmojo po Nepriklausomybės atkūrimo išrinkto Seimo nariai minėjo pirmojo posėdžio 25-ąsias metines ir pagerbė prieš ketvirtį amžiaus Tautos referendumu priimtos Konstitucijos sukaktį. Būtent 1992-1996 m. Seimo kadencijai teko įgyvendinti Konstitucijoje įtvirtintą valdžios sąrangą. Kaip anuomet, taip ir šiandien, valstybės kūrėjai skirtingai vertina ir savo nuopelnus, ir klaidas, ir anuomet svajotą valstybės ateitį, tapusią visai nešviesia dabartimi.

▶ **Žinoma, neišvengta ir klaidų, bankų griūties, dėl to buvome rinkėjų įvertinti**

Česlovas JURŠĖNAS

1992-1996 m. kadencijos Seimo pirmininkas

Pasak minėjimo organizatoriaus 1992-1996 metų kadencijos Seimo pirmininko Česlovo Juršėno, jam su kolegomis teko nelengva užduotis - tęsti pradėtas Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos - Atkuriamojo Seimo reformas, taisyti nevykusias ar žalingas.

„Seimas užtikrino užsienio politikos tąsą, pasiekė gerų santykių su kaimynais ir išvedė Lietuvą į platesnius tarptautinius vandenis. Jam teko užduotis pagal naują Konstituciją pertvarkyti patį Seimą - pirmą kartą Lietuvos istorijoje buvo institucionalizuota opozicija ir apkalto procedūra. Žinoma, neišvengta ir klaidų, bankų griūties, dėl to buvome rinkėjų atitinkamai įvertinti - po kitų Seimo rinkimų buvusi dauguma tapo Seimo mažuma“, - prisiminimais dalijosi Č.Juršėnas.

Trūko kompetencijos ir kokybės

Tuomečio Seimo opozicijos atstovė, viena iš Lietuvos Konstitucijos kūrėjų klaipeidietė teisinin-

kė Zita Šličytė dėl sušlubavusios sveikatos Č.Juršėno organizuotame minėjime nedalyvavo. Išlydėdama į Vilnių kolegą, prisakė neleisti anuometės Seimo daugumos atstovams per daug girtis savo nuopelnais.

„Kai šiandien žvelgiame į praeitį, reikia visgi pripažinti, kad tos kadencijos Seimas buvo labai nekompetentingas - kaip su kolegomis juokavome, kolūkio susirinkimo lygio Seimas. Susibūrę agrarininkai vos ne dešimtmečiui pristabdė Lietuvos veržlų judėjimą į priekį, - „Vakaro žinioms“ sakė Z.Šličytė. - Reformas, kurias pradėjo Lietuvos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, jie „stabilizavo“, o ypač stabdė nuosavybės teisių į žemę atkūrimą. Matyt, norėjo išsaugoti buvusius kolchozus - žemės ūkio bendroves, todėl labai trukdė atlikti žemės reformą. Pagalvokite - daugiau kaip 20 metų praėjo, o dar yra žmonių, kuriems žemė negrąžinta“.

Anot jos, visa laimė, kad jau buvo priimta Konstitucija - per ginčus, per pjautytes, Atkuriamasis Seimas prieš atsistatydindamas visgi sugebėjo pateikti projektą Tautos referendumui.

„Aš nežinau, kas būtų buvę, jeigu tuo metu Lietuva dar būtų neturėjusi Konstitucijos, - gal dabar gyventume kaip Ukraina ar Baltarusija“, - spėjo Z.Šličytė.

Priimami įstatymai, jos įsitikinimu, nebuvo kokybiški, nes dėl milžiniško darbo krūvio išgilinti į projektus buvo tiesiog fiziškai neįmanoma.

„Kartą girdžiu per radiją - Č.Juršėnas sako, kad Seimas tą dieną nagrinės 72 klausimus. Tai buvo maždaug 800 puslapių dokumentų, tarp jų apie 200 puslapių Muitinės kodeksas. Skaičiau, bandžiau gilintis, bet nepajėgiau. Per posėdį paprasčiau pakelti rankas tuos kolegas, kurie perskaitė - nė viena ranka nepakilo, - prisiminė Z.Šličytė.

Didžiulių iššūkių metas

Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signatarui Egidijui Bičkauskui, 1992-1996 m. ėjusiam Seimo pirmininko pavaduotojo pareigas, iš ano laikotarpio aštriausiai atmintin įsirėžė savanorių sukilimas 1993 m., nes jam teko vadovauti darbo grupei, kurios pastangomis maištas buvo taikiai numalšintas.

Taikdariu jam teko būti ir 1996 m. pavasarį, kai ekscentriškasis signataras, dabar jau Anapilin iškeliavęs Kazimieras Uoka reikalavo pirmalaikių Seimo rinkimų.

„Kazimieras prisitempė benžino, užsibarikadavo Seime ir grasiino susideginti. Pirmininkas Č.Juršėnas tuo metu išvyko į komandiruotę ir teko man šitą problemą spręsti - ir tąsyk visi liko gyvi...“ - šypsojosi E.Bičkauskas.

Per 1992 m. Seimo rinkimus didžiulę balsų persvarą iškovojo

▶ **Kaip matome, ir tie „persikrikštiję“ nepardavė Lietuvos**

Egidijus BIČKAUSKAS

1992-1996 m. Seimo pirmininko pavaduotojas

Lietuvos demokratinė darbo partija, kurią dešinieji vadino persikrikštijusiais komunistais.

„Aš nebuvo prie tos daugumos, - sakė Lietuvos centro judėjimo į parlamentą deleguotas E.Bičkauskas. - Tačiau kaip matome, ir tie „persikrikštiję“ nepardavė Lietuvos - 1994 m. buvo pasiektas politinių partijų konsensusas ir ne kas nors kitas, o to meto valdančiosios partijos buvęs lyderis Algirdas Mykolas Brazauskas, būdamas prezidentu, išsiuntė į NATO oficialų prašymą priimti Lietuvą į aljansą. Tai gi, jie apie Lietuvos ateitį galvojo, tik gal kitaip ją įsivaizdavo, norėjo kitokios valstybės...“

Signataro įsitikinimu, 1992-1996 m. laikotarpis buvo vienas sudėtingiausių Lietuvai, daugelio kardinalių sprendimų metas. Jam pačiam su kolegomis teko nelengva užduotis kurti valstybės teisinės sistemos reformos metmenis - pagal juos reorganizuota sistema veikia ir šiandien. Galų gale jaunai valstybei tuo metu didžiulį iššūkį kėlė nežabotas nusikalstamumas.

„Šiandien prisimenu savo gerą pažįstamą ir draugą, buvusį „Respublikos“ dienraščio vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoją Vitą Lingį, kurį mafija nužudė 1993-ųjų rudenį, po jo nužudymo man bene 5 metus teko gyventi prižiūrimam apsaugos, - sakė E.Bičkauskas. - Sutramdyti banditus pavyko tik ėmusi labai radikalių, galima sakyti, net ir antikonstitucinių priemonių - priėmus Prevencinio sulaikymo įstatymą“.

Nesidžiaugia, ką sukūrė

„Mes nebuvo profesionalūs įstatymų leidėjai - kiekvieną dieną reikėjo mokytis, - teigė panevėžietis, buvęs gydytojas Leonas Alesionka, pagal LDDP sąrašą į Seimą pakliuvęs, kaip pats sako, kone per prievartą. - Kūriau planus dirbti medicinos srityje, į partijos sąrašą mane prišnekino, o kai po pirmo turo paaiškėjo, kad reikės keisti planus, spardžiausi... Kol paskambino pats A.Brazauskas ir pasakė: „Gerai pagalvok, gal daugiau gyvenime neturėsi galimybės padirbėti Tėvynei, ne vien tik sau“.

Ketverius metus Seime jis lygina su naujo universiteto baigimu - teko labai daug dirbti su Pasaulio banko, Pasaulio Sveikatos Organizacijos, Jungtinių Tautų atstovais dėl alkoholio, narkotikų politikos. Mat anuomečiame Seime buvo tik du medikai.

„Palikau 16 įstatymų projektų - visą pagrindą sveikatos sistemos reformai. Aišku, ne aš vienas kaip koks vunderkindas juos kūriau - su tarptautiniais ekspertais ir konsultantais, bet tada mes nė žiauriausiame košmare negalėjome susapnuoti, kad ateis metas, kai žmogus, norėdamas pakliūti pas specialistą, lauks dvi savaites. Pats dabar laukiu mėnesį, kol Panevėžyje pakliūsiu į kraujagyslių specialisto konsultaciją - tai va, dabar turiu džiaugtis, ką pats sukūriau! Taigi aš dar pats gydytojas - turiu žinių, kaip man skausmą numalšinti, kokią injekciją ar tepaliuką panaudoti, o koks diedukas iš pamiškės gali tos specialisto konsultacijos ir nesulaukti, jeigu turi rimtą problemą“.

Buvęs parlamentaras turi ir dar vieną galimybę laiku gauti medicinos paslaugą - už pinigus. Mat 2009 m.

L.Alesionka „Teletoto“ žaidime laimėjo 1 milijoną ir tris litus.

„Tada aš tikrai pajutau, kokia ta tikroji laisvė - kai man nereikės niekam lenktis, nereikės drebėti... Bet nuo to išlošimo jau nemažai metų, santaupos tirpsta, bankai gi žinote, kokias palūkanas už indėlius moka“, - atsiduso L.Alesionka.

Deja, dauguma Lietuvos žmonių net ir dviem etatais dirbdami neuždirba tokių pinigų, kurie suteiktų jiems orų gyvenimą. Jiems lieka tik laisvė emigruoti.

▶ **Aš smerkiu tuos, kurie per 27 metus nesugebėjo Lietuvos pakelti**

Leonas ALESIONKA

1992-1996 m. Seimo narys

„Aš nesmerkiu tų žmonių, kurie išvažiuoja, nelaikau jų nei išdavikais, nei dezertyrais, nes jie gelbėjasi nuo skurdo. Aš smerkiu tuos, kurie per 27 metus nesugebėjo Lietuvos pakelti. Kaip buvome pigios darbo jėgos šalimi, reklamavomės pasauliui - ateiškite, investuokite, statykite gamyklas, pas mus nereikės daug mokėti darbuotojams, - taip mes ir likome pigiausi. Bet kaip iš to pigaus darbo pragyventi, kai viskas siaubingai brangsta? - neramu net milijono laimėtoju. - Aišku, negalima nematyti ir to, kad Lietuva gražėja, bet matau išnykstančias sodybas, tuščius kaimus, uždarytas mokyklas ir kultūros namus. Dabar valdžia apvertė plokštelę - sako „grįžkite, emigrantai“. Palaukite, o ką turime jiems pasiūlyti? Pavyzdžiui, tūkstantis žmonių grįžtų į Anykščius - kur jiems dėtis - darbo nėra, tik pašalpos lieka...“

Parengė Alia ZINKUVIENĖ

Ką nuveikė Mykolas Sleževičius?

Sparčiai artėja didelė šventė, ypatinga sukaktis - mūsų naujosios, tautinės valstybės 100-osios metinės. Todėl turime prisiminti tuos mūsų žmones, kurie ją sukūrė, kurie gelbėjo ją, vos gimusią, nuo mirtinų pavojų, - bent pačius žymiausius.

Vienas iš tokių buvo Mykolas Sleževičius, kurio nuopelnus Lietuvai, kaip tvirtina istorikai, sunku kaip reikiant įvertinti. Jis vadovavo vyriausybei, kuri kritišku momentu 1918 m. pabaigoje-1919 m. pradžioje išgelbėjo mūsų nepriklausomybę.

Jis gimė 1881 m. vasario 21 d. Raseinių krašte, Žemaitijoje. Tėvai - bajorai, bet neturtingi, bežemiai, nuomoję ūkius iš svetimų - valdininkų, dvarininkų. Tėvas mirė anksti, bet du iš jo trijų našlaičių sūnų išėjo į žmones. Kazys tapo geofizikos ir meteorologijos profesoriumi, o Mykolas baigė gimnaziją Mintaujoje tautos padedamas, bet studijuoti teisę Odesoje jam jau teko uždarbiaujant korepetitoriumi - kaip daugeliui mūsų inteligentų. Lietuvišką veiklą pradėjo jau Mintaujoje.

1907 m. baigęs universitetą įsikūrė Vilniuje, dirbo advokatų Jono Vileišio ir Tado Vrublevskio padėjėju, 1913 m. pats tapo prisiekusiu advokatu. Kartu su Kaziu Griniumi, J.Vileišiu, Albinu Rimka, Felicija Bortkevičiene kūrė Lietuvos demokratų partiją, 1912 m. buvo išrinktas jos pirmininku. Steigė lietuviškas visuomenines, kultūrinės organizacijas, režisavo mėgėjų spektaklius ir vaidino. Karui prasidėjus, pasitraukė į Rusiją, ten veikė lietuviškose organizacijose. Vienas iš pirmųjų ten gyvenusių suprato, kad imperijai byrant negalima praleisti progos - reikia kurti nepriklausomą valstybę. Apie tai rašė 1918 m. Voroneže leistame „Varpe“, organizavo tautiečių karo pabėgėlių grįžimą į Lietuvą. Už aktyvią visuomeninę veiklą pateko į bolševikų kalėjimą, todėl Vilniuje atsirado tik 1918 m. gruodį ir iškart gavo labai sunkias pareigas.

Kapituliuodama prieš Antantę, Vokietija pasižadėjo apginti rytinę Europos sieną nuo bolševikų. Bet jos armija buvo jau pakrikusi, kariauti nebesugebėjo, todėl gruodžio 10 d. Raudonoji armija užėmė Minską ir ruošėsi žygiuoti tolyn į Vakarų. Vilniuje kėlė galvas vietos bolševikai: gruodžio 15 d. paskelbė, kad visa valdžia jau jų rankose. O V.Mickevičius-Kapsukas iš Maskvos pažadėjo, kad netrukus išvaduos Lietuvą iš dvarininkų ir kapitalistų valdžios, areštuos Lietuvos Valstybės Tarybą su A.Smetona priešakyje, o socialdemokratams, išdavusiems K.Markso idėjas, pakars savo rankomis...

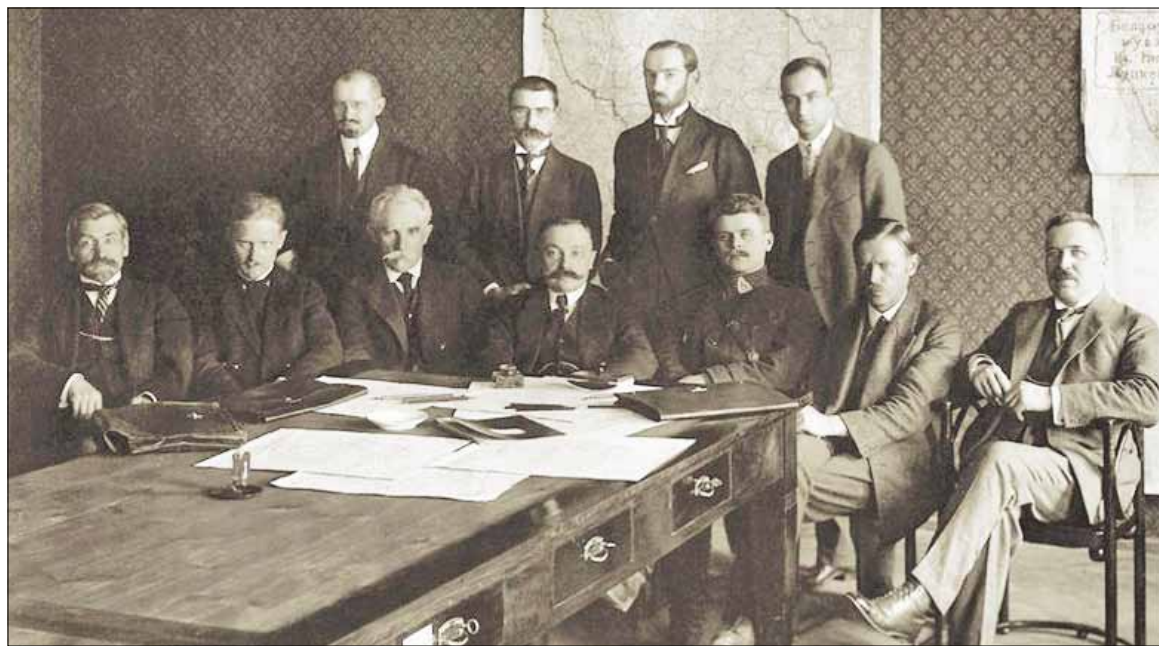
Taip iš tiesų galėjo atsitikti, nes mūsų jauna nepatyrusi valdžia - Taryba ir jos sukurta laikinoji vyriausybė - nieko nebuvo padariusios nepriklausomybei apginti. Žinoma, tam trukdė vokiečiai okupantai, bet, svarbiausia, premjeras A.Voldemaras pareiškė, kad Lietuvai kariuomenės nereikės, nes ji nesiruošia nieko pulti. Be to, duoti ginklus mūsų kaimų berniokams rizikinga - o jeigu jie pabėgs pas bolševikus, kaip buvo Ukrainoje? O mus, esant reikalui, apgins anglai, švedai ar amerikiečiai...

Tačiau nė vieni iš jų to daryti neskubėjo, o bolševikai, užėmę Daugpilį, netrukus įžengė ir į Zarasus, Švenčionis. Tada ir A.Smetona, ir A.Voldemaras gruodžio 21-22 d. išskubėjo į Vakarų - gelbėtojų ieškoti, bet apie jų laimėjimus šiuo klausimu istorijoje nieko nepasakyta. Užtai vos įkurta valstybė liko be valdžios - o Raudonoji armija jau čia pat. Tiesa, A.Smetona Berlyne pasirašė dokumentus anksčiau pažadėtai 100 mln. markių paskolai - bet ji mums nebūtų padėjusi, jeigu V.Mickevi-

► **M.Sleževičius sudarė naują vyriausybę koalicijos principu iš visų žymiausių to meto mūsų politinių jėgų atstovų, taip suvienydamas kraštą didelės grėsmės, nelaimės akivaizdoje**

Elitos nuotr.

► Mykolas Sleževičius (sėdi viduryje) - Ketvirtojo ministrų kabineto Ministras Pirmininkas

čiu-Kapsukui, žinoma, su svietimos kariuomenės pagalba būtų pavykę įvykdyti savo pažadus ir sugrąžinti Lietuvą į Maskvos imperiją jau tada, 1919 m.

Laimei, taip neatsitiko todėl, kad Vilniuje tuo metu vis dėlto atsirado tvirtos dvasios žmonių, kurie ėmėsi gelbėti mūsų valstybę. Pakrikusi vyriausybė, o tiksliau - jos likučiai atsistatydino, vietoj jos Taryba nutarė perduoti visą valdžią diktatoriui, jo pareigas pasiūlė M.Sleževičiui. Tačiau šis tokiu titulu nesusigundė - kokia gi diktatūra be karinės jėgos? Jis sudarė naują vyriausybę koalicijos principu iš visų žymiausių to meto mūsų politinių jėgų atstovų, taip suvienydamas kraštą didelės grėsmės, nelaimės akivaizdoje. O ši vyriausybė jau gruodžio 29 d. energingo, drąsaus premjero vadovaujama paskelbė tėvynę esant pavojuje, kreipėsi į žmones kviesdama į savanorius: „Drą-

siai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos valstybę!“

Bet Vilniuje ši vyriausybė likti jau negalėjo - bolševikai buvo čia pat. Todėl visa mūsų valstybės valdžia 1919 m. sausio 5 d. persikėlė į Kauną. Pikti liežuviai skelbė, kad jai netrukus teks vėl kraustytis - į Tilžę, bet šios pranašystės neišsipildė. M.Sleževičiaus vyriausybė veikė sėkmingai ir energingai. Nors pirmasis įsakymas mūsų kariuomenei paskelbtas dar Vilniuje 1918 m. lapkričio 18 d., tikrasis jos kūrimas prasidėjo tik dabar. Kariuomenės branduolį, ir gana tvirtą, sudarė savanoriai, bet jų nepakako ir vyriausybė skelbė mobilizacijas.

Labai sunku buvo gauti ginklų, bet pavyko: 1919 m. sausio 7 d. M.Sleževičius Berlyne pasirašė pirmąją sutartį, pagal ją gavome lengvųjų ginklų, šaudmenų ir keletą pa-

trankų. Ir vėliau tas tęsėsi: 1919-1920 m. iš vokiečių gauta 70 tūkst. šautuvų, 3 tūkst. pistoletų, tūkstantis kulkosvaidžių, 50 lauko pabūklų, 12 haubicų, 16 minosvaidžių, daug šovinių, artilerijos sviedinių, granatų ir kitokios amunicijos.

Žinoma, pavojus iš bolševikų pusės dar sustiprėjo, nes jie brovėsi gilyn į Lietuvą: 1919 m. sausio 9 d. užgrobė Panevėžį, sausio 15 d. Šiaulius, sausio 25 d. Telšius - net 2/3 Lietuvos teritorijos. Tačiau mūsų reikalai pamažu ėmė gerėti: turėjome savo kariuomenę, tegul dar nedidelę, kelis tūkstančius ginkluotų vyrų, bet tai leido premjerui 1919 m. sausio 28 d. Berlyne pasiūlyti vokiečiams kartu gintis nuo bolševikų. Tam padėjo dar viena aplinkybė: vokiečiai bijojo, kad užkariavusi Lietuvą Raudonoji armija įsibraus ir pas juos...

Tačiau pas mus esantys jų daliniai bendriems veiksams netiko,

reikėjo ieškoti savanorių samdinių Vokietijoje ir jų pavyko surasti. Daugiausia tai buvo bedarbiai iš Saksonijos - patyrę kariai, Lietuvos valdžia mokėjo jiems algą - 60 markių per mėnesį ir dar 4 markes dienpinigių, aprūpino maistu ir šaudmenimis. Tai nebuvo interventai, kaip vėliau rašė LTSR istorikai, o tik laikini pagalbininkai mūsų dar nesustiprėjusiai kariuomenei. Todėl taip reikalingi, padėję laimėti pirmąsias kautynes prieš bolševikus: vasario 10 d. drąsiai manevru išvaduoti Šėtos miestelį, apginti Kauną ir iš pietų pusės, sustabdant juos prie Alytaus. O vėliau ir vartyti juos iš Lietuvos: iš Ukmergės, Panevėžio, Utenos. 1919 m. birželio 2 d. vokiečių savanoriai grįžo namo, mūsų kariai baigti tėvynės išlaisvinimą jau galėjo vien savo jėgomis.

Tačiau mūsų valdžioje dar pavašarį kilo vidaus problemų. M.Sleževičius nesutarė su Valstybės Taryba, todėl 1919 m. kovo 12 d. jo vyriausybę pakeitė kita, Prano Dovydaičio vadovaujama. Tik šiam premjerui dirbti nesisekė, jo vyriausybė neturėjo jokio autoriteto šalyje. Todėl teko vėl sugrąžinti į valdžią - po kelių savaičių pertraukos - M.Sleževičių. Naujajame ministrų kabinete atsirado ir tautinių mažumų (žydų, gudų) atstovų, jos buvo įtrauktos į valstybės kūrimo darbą. O dėl to mūsų valdžia turėjo tvirtesnę paramą šalyje, bet ir didesnį pasitikėjimą užsienyje. Kariuomenės stiprinimas, krašto išvadavimas iš bolševikų buvo ir šios vyriausybės svarbiausias uždavinys, kurį ji sėkmingai išsprendė: 1919 m. baigiantis jau turėjome 25 tūkst. karių, 9 pėstininkų pulkus, raitelių pulką, 8 artilerijos baterijas su 24 pabūklais.

Ir kitose gyvenimo srityse abi M.Sleževičiaus vyriausybės nuveikė labai daug: gavo iš Didžiosios Britanijos paskolą, išleido pirmąją vidaus paskolą, parengė daug svarbių, labai reikalingų įstatymų - dėl Lietuvos pilietybės, Valstybės kontrolės įstatymą, Darbo apsaugos įstatymą, rūpinosi skurde atsidūrusių gyventojų socialine globa, darbininkų reikalais. O tai buvo ypač aktualu, nes į Lietuvą besibraunantys bolševikai žadėjo žmonėms rojų žemėje, ir pasitaikė jais patikėjusių. Gelbėtis nuo klastingų bolševikų vilionių ypač padėjo vyriausybės priimtas įstatymai kariškiams žeme aprūpinti. Pagal jį nelaukiant Steigiamojo Seimo buvo pradėta dalinti dvarų žemę ne tik savanoriams, kaip dažnai rašoma, bet ir visiems, „kurie šaukiami stoja ginti Lietuvos nepriklausomybės“. Tai buvo labai teisinga - juk priešų kulkos nešė mirtį ir savanoriams, ir mobilizuotiems - vienodai.

Antroji M.Sleževičiaus vyriausybė dirbo iki 1919 m. spalio. 1926 m. birželio 15 d. jam teko formuoti ministrų kabinetą dar kartą ir vėl stiprinti valstybę, jos demokratinę santvarką. Bet šį kartą premjerui nepasisekė: tų pačių metų gruodį įvyko karinis perversmas, jis pašalino ir prezidentą K.Grinių, ir vyriausybę. Po to M.Sleževičius daugiausia reišėsi kaip žymus advokatas, mirė Kaune 1939 m. lapkričio 11 d.